

KAMU İLAÇ HARCAMALARININ AZALTILMASI VE İLAÇ FİYATLARININ SERBEST BIRAKILMASI HAKKINDA GÖRÜŞLER

Prof.Dr.Mekin TANKER (*)

Türkiye'de ilaç fiyatlarının kontrol edilmesi 1262 sayılı kanun gereğidir (7.madde). Kanun değişikliği yapılsa dahi bu değişiklik Anayasanın 56. maddesine aykırı düşecektir. Çünkü Anayasanın bu maddesi, kamuya ait veya özel kuruluşlarca yürütülecek sağlık hizmetlerinin devletce denetleneceği hükmünü getirmektedir. İlaçla tedavi hizmetinde, bu hizmetin sağlıklı yürütülebilmesi için, ilaç kalitesi kadar ilaç fiyatının kontrolü de zorunludur. İlaç fiyatının, halkın erişemeyeceği ve Emekli Sandığı, Bağ-Kur, SSK gibi kuruluşların, aldıkları primlerle ödemeye, yetişemeyeceği düzeylere yükselmesi, ilaçla tedavinin yürütülemez hale gelmesine neden olur.

Serbest piyasa ekonomisi, ilacın tabiatı icabı, ilaçta fiyat kontrolünü sağlayamamaktadır. Çünkü, ilaç piyasasında bir oligopoli, hatta bir çok ilaç için monopoli hakimdir. Ayrıca ilacı kullanan, parasını ödeyen, kişi ve kuruluşlar, ilacı tanıma ve seçme imkanından yoksundurlar.

İlaç fiyatlarının serbest bırakılması ilaç fiyatlarının katlanarak artması sonucunu getirecektir. Reçetede jenerik isim yazılması ucuz ilacın satışı kısmen sağlayan bir yöntem ise de Türkiye'de bu usul de henüz uygulanmamaktadır. Kaldı ki, yurdumuzdaki, oligopoliyi elinde bulunduran üretici firmaların ilaçlarının % 60-70 kadarı eş değeri olmayan müstahzarlardır.

Aynı nedenlerle, yükselen fiyatları ithalat yoluyla düşürmekte söz konusu olamaz. Reçetede jenerik isim kullanılmadığından, yurt dışından aynı isimli müstahzarı getirmek icabeder ki monopoli burada da kendini gösterecektir.

Serbest fiyat, ilaçta patent uygulaması ve ilaçta reklamın serbest bırakılması, bir üçlü paket halinde çok uluslu ilaç fabrikalarının, yerli ilaç fabrikaları aleyhine, var olan tekeli pekiştirmeye ve ilaçta talep arttırma çabalarına ilişkin bir programdır. Bu programın amacı, Türkiye'de gerekli gereksiz, hatta zararlı zararsız demeden yüksek, daha yüksek bir ilaç talebi yaratmak, ilaç pazarını genişletmek, ilacı üreten için olabildiğince yüksek, en yüksek fiyatları elde etmek ve nihayet hekimi ve eczacıyı safdışı bırakarak (buna kendi kendine tedavi adını veriyorlar) ilacı, istenilen biçimde ve istenilen yerde pazarlanan bir emtia haline getirmektir. Bu öyle bir programın, tekeli elinde bulunduran ilaç üreticileri dışında hiç kimseye yararı olmadığı, aksine halkın, devlet kuruluşlarını, yerli ilaç fabrikalarının, hekimlerin, eczacıların zararına gelişeceği şüphesizdir.

(*) *TEB Merkez Heyeti Başkanı*

Serbest fiyat uygulaması ve piyasa ekonomisi ilaçta rekabet unsuru oluşturmadığına göre ne yapmak gerekir?

Tekelciliği önlemek ve fiyatların alabildiğine yükselmesini engellemek için fiyat kontrolü şart olacaktır. Fiyat kontrolünün, hükümetin müdahalesi biçiminden çıkarılması için, açıklık ilkesi dahilinde, tek düze hesap sistemi uygulanıp maliyet kontrolü yapılmalı ve hakiki sınav maliyet esasına göre fiyat tekevvünü sağlanmalıdır.

Bu düzenin kurulabilmesi için yeterli hükümler kanunlarımızda mevcuttur.

6643 Sayılı Türk Eczacıları Birliği Kanunu, Türk Eczacıları Birliği'ne Özel ihtisas komisyonları kurarak ilaç fiyatlarının incelemek tesbit etmek ve Sağlık Bakanlığı'nın onayına sunmak görevini vermiştir.

Böylece Kamu kurumu niteliğinde bir meslek kuruluşu, kendi bünyesi içinde, sanayinin ve Bakanlık yetkililerinin de katıldığı bir özel ihtisas komisyonu kuracak ve maliyet kontrolü dahil incelemelerini tamamladıktan sonra oluşan fiyatı, resmi otoritenin onayına sunacaktır. Böylece, fiyat kontrolü, hükümetin müdahalesi, biçiminde değil, yasalarımıza uygun tarzda ve hükümetin denetlemesi biçiminde uygulanacaktır. Nitekim bu uygulama, yurdumuzda 1956-68 yılları arasında da yürütülmüştür.

Tekelciliği önlemek için alınacak bir tedbir de, şimdiden reçetede jenerik ilaç ismi yazılmasının genelleştirilmesidir, Silahlı Kuvvetlerde ve bazı kuruluşlarda uygulanan bu sistem genelleştirilirse, hiç değilse eş değeri olan müstahzarlarda tekelleştirme önemli ölçüde engellenecektir.

Ucuz ilaç alternatifi yaratmanın bir yolu da Dünya Sağlık Örgütü tarafından önerilen yoldur.

Dünya Sağlık Örgütü, temel ilaç hammaddelerini tesbit etmiştir. Bunların sayısı geri kalmış ülkeler için 300, gelişmekte olan ülkeler için 600, gelişmiş ülkeler için 900 kadardır. Bu hammaddelerle hangi farmasötik şekillerin, hangi formüllerle hazırlanacağı da bellidir. Türkiye için gerekli ilaç hammaddeleri ve bunlarla hazırlanacak farmasötik şekiller tesbit edilip bu formüller oluşturulur ve gerekli hammaddeler bu gün olduğu gibi gümrüksüz olarak ithal edilebilir ve devlet bu maddelerin yurdumuzda her an bulunabilir olmasını sağlarsa, (ki bu hususlar çok kısa bir zamanda tahakkuk edebilir), Dünya Sağlık Örgütü'nün 2000 yılında herkese sağlık programı, yurdumuzda da, hiç değilse ilaçla tedavi alanında şimdiden başarıya ulaştırılmış olur. Bu etken maddelerle hazırlanacak müstahzarlar, jenerik isimle yazılacak ve eczanelerde eczane ambalajı halinde bulundurulup, hastaya sadece gereği kadar verilecektir.

Bu konuda, meslek kuruluşları Sağlık Bakanlığı'nı yalnız bırakmayacaklardır. Örneğin Türk Eczacıları Birliği Türkiye sathına yayılmış 33 Eczacı Odası, 500 temsilciliğinden oluşan kuvvetli ve iyi organize örgütü, yurt sathına dağılmış 13.000 eczanesi Türk Eczacıları Birliği Vakfı, Vakfa bağlı şirketleri, kuvvetli bir dağıtım teşkilatı olan Eczacı Kooperatifleri ile her türlü, teknik ve idari işbirliğine, hatta sorumluluğu yüklenmeye hazırdır. Bu programı Sağlık Bakanlığı desteklerse, başkan sona yürütme imkanına sahiptir.

Bazı örnekler:

Tansiyon yüksekliğinde 1) diüretikler 2) β -blokör ilaçlar devamlı olarak verilir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) β - Blokör ilaçlar için Hidralazin etken maddesini tavsiye etmiştir. Bu etken mad-

deyi taşıyan müstahzarın Türkiye'deki fiyatı 128 TL/draje'dir. Diğer β blokörlerin (ki hepsinin etki mekanizması aynıdır) fiyatı ise 170 TL.'sından 800 TL./tablet'e kadar değişmektedir. Hasta ayda 30 adet kullanacağına göre WHO'nun tavsiyesine uyulursa aydı 3840 TL. uyulmazsa, reçetede tercih edilen markaya (firma ismine) göre 5.100 TL. ile 24.000 TL. arasında bir harcama söz konusu olacaktır. Yani kişinin veya sigorta kurumunun (SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı) bütçesine 6 kat fazla yük getirebilecektir.

Eczane ambalajı kullanma ayrıca ucuzluk getirecektir. Örneğin 500 mg. Ampisilin trihidrat taşıyan MAKROSILLIN FORT adını taşıyan müstahzarın 16 adetlik kutusu 7.350 TL.(tanesi 459 TL.) 500 adetlik kutusu 43.100 TL.(tanesi 86 TL.) fiyatla satılmaktadır. Eczanede de ambalaj malzemesi kullanılacak ve bir zaman harcanacaktır. Ama hiçbir zaman fiyatı 16 adetlik kutu fiyatının 1/3'ünü geçmeyecektir.

Reçetede sadece etken madde ismi (jenerik isim) yazılması ve marka ismi gösterilmemesi halinde de ucuz ilaçlar ön plana geçecektir. Örneğin, parasetamol, bu gün en muteber ateş düşürücüdür. 500 mg parasetamol taşıyan 20 tabletlik bir kutunun fiyatı 500 TL. ile 1.700 TL. arasında değişmektedir. Reçetede TAMOL yazılmış ise, hasta veya onun adına ilaç parasını ödemeyi yüklenen kurumun 500 TL. yerine 1.700 TL. ödemek zorundadır. Jenerik isim uygulamasında, kurum sadece en düşük fiyatı ödeyecektir.

Türkiye'de ilaç sarfiyatının en önemli kısmını teşkil eden antibiyotikler için konu çok daha önemlidir.

Pek çok ateşli hastalıkta kullanılan ve çok iyi sonuçlar alınan ampisilin Türkiye'de bir çok müstahzarda yer almaktadır ve WHO'nun temel ilaçlar listesinde de bulunmaktadır. Ampisilin geniş spektrumlu bir antibiyotiktir ve pek çok enfeksiyon amiline karşı etkilidir. 250 mg ampisilin taşıyan Negopen Kapsül'ün 16 adedinin fiyatı 3.700 TL. yani 1 kapsülün fiyatı 231 TL.'dir. Bu antibiyotik β -laktamaz enzimi taşıyan bazı mikroplara karşı etkisizdir. Fakat her vak'a böyle değildir. Rastlanan enfeksiyonların çoğuna etkili, ancak bazısında etkisizdir. Etkisiz olduğu da antibiyogram yapılarak anlaşılır. Antibiyogram yapılmadan, belki etkisizdir, başka bir ilaç verelim demek yanlıştır. β -laktamaz enzimini tesirsiz bırakan bir kombinezon içinde genellikle yine ampisilinler kullanılır. Böyle bir ilaca örnek olarak DUOCID verilebilir. 10 tabletlik DUOCID'in fiyatı 39.000 TL. bir tabletin fiyatı 3.900 TL.'dir. Antibiyogram yapılmadan ampisilin yerine bu ilaç kullanırsa çoğu kez gereksiz yere fazla harcama yapılacaktır. Bu fazla harcama örneğimizde 17 kattır. Antibiyotikler konusunda, bir de üçüncü kuşak sefalosporinler meselesi vardır. Bu antibiyotikler yalnız çok gerektiği hallerde ve başkaca bir tedavi imkanı bulunmadığı durumlarda yararlanılan ve bir çok ülkede yalnız hastanede kullanılmasına izin verilen ve gerekliliği mutlaka kanıtlanmış olmasına özen gösterilen ilaçlardır. Bu itina, hem bu tip ilaçların önemli yan etkilerinin gözardı edilmesinin mümkün olmamasından, hem de fiyatlarının çok yüksek olmasından ileri gelmektedir. Yurdumuzda, bu gruptan olan ve reçetelerde çok sık rastlanan bir üçüncü kuşak sefalosporin örneği ROCEPHİN'dir. Ağızdan verilemeyen ve sadece enjeksiyon yoluyla kullanılabilen bu ilacın bir flakonu 0,5 g'lık için 31.400 TL. 1 g'lık için 61.800 TL.'dir ve reçetelerde 20-25 flakon olarak yer almaktadır.

Üstelik ülkemizde son yıllarda ruhsat ve fiyat almış bulunan bu ilaçların fiyatı da Avrupadaki benzerlerinininkine kadar hatta bazen daha fazladır. 1 gr.lık ROCEPHİN'in, örneğin Belçika'daki fiyatı 64.100 TL'dir. AUGMENTİN'in farklı farmasötik şekillerininin 1989 Belçika fiyatları ile mukayesesi ise aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Augmentin		
	Türkiye 1989	Belçika 1989
125-31.25 mg. süsp.	20.875 TL. (100 ml)	14.140 TL. (80 ml)
250 + 62.5 mg. süsp.	38.600 TL. (100 ml)	25.740 TL. (80 ml)
500 + 125 mg.	45.975 TL. (15 Tabl)	46.800 TL. (16 Kaps)

Sonuç :

Kamu ilaç harcamalarının düşürülmesi için bunca geçerli önlem varken, ilacın tabiatına aykırı serbest fiyat rekabetinden medet ummak yanlışır.

Bir başka önemli yanlış ve büyük bir haksızlıkta, sanki fiyatların hızlı ve anormal yükselişi eczacının sorumluluğunda bir olaymış gibi ve eczacıya sanki bir kazanım sağlıyormuş gibi, eczacıların kamu kuruluşları ile yaptıkları anlaşmalarda daha yüksek iskonto istemektedir.

Oysa yapılması gereken şudur: Türkiye'de en fazla kullanılan ilaç grupları antibiyotikler ve analjeziklerdir (Kuta sayısı olarak 1/3' den fazla). Önce bu iki gruptan başlanarak, Dünya Sağlık Örgütü'nün tavsiyesi örnek alınmak suretiyle temel ilaç hammaddeleri tesbit edilir. Reçetelerde bu ilaçlar için "Jenerik İsim" uygulamasına geçilir. Özel antibiyotikler için antibiyogram şartı aranır ve özel antibiyotiklerin bedeli ancak antibiyogram varsa ödenir. Böylece kamu ilaç harcamalarında % 30'ları geçen bir tasarruf sağlanacağı muhakkaktır.

